LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
Teisės akto projektas
2026-11-23 Nr. TAP-26-1422(2)
TAIS Nr. 26-13604(3)

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ PENSIJŲ ĮSTATYMO NR. I-730 3 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1794

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsniu ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo 2026 m. spalio 6 d. vakarinio posėdžio metu priimtą sprendimą (protokolas Nr. SPP-187), Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Nepritarti Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo Nr. I-730 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XVP-1794 (toliau – Įstatymo projektas) dėl toliau nurodytų priežasčių:

1.1. Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad asmeniui, turinčiam teisę gauti nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją ir Lietuvos Respublikos antrojo laipsnio valstybinę pensiją kaip motinai (įmotei), išauginusiai (vaikų mirties atveju – ne mažiau kaip iki 8 metų) 5 ar daugiau vaikų (įvaikių), būtų nustatyta teisė gauti abi šias valstybines pensijas, jeigu teisė į kiekvieną iš šių pensijų įgyta savarankišku Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme (toliau – Įstatymas) nustatytu pagrindu, t. y. Įstatymo projektu siūloma sudaryti galimybę gauti dvi valstybines pensijas tik vienos grupės asmenims – motinoms (įmotėms), išauginusioms (vaikų mirties atveju – ne mažiau kaip iki 8 metų) 5 ar daugiau vaikų (įvaikių) ir turinčioms teisę į nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte siūlomas teisinis reguliavimas grindžiamas tuo, kad „teisė į šias dvi valstybines pensijas atsiranda dėl skirtingų ir tarpusavyje nesusijusių faktinių aplinkybių“. Įstatymo projektu teikiamas pasiūlymas neužtikrintų iš valstybės biudžeto finansuojamų pensinio pobūdžio išmokų teisinio reguliavimo nuoseklumo. Nors teisę į visas valstybines pensijas bei kitas pensinio pobūdžio išmokas, mokamas iš valstybės biudžeto lėšų, asmenys įgyja skirtingais tarpusavyje nesusijusiais pagrindais, šių išmokų derinimo ir jų mokėjimo ribojimo taisyklės yra vienodos:

1.1.1. Valstybinės pensijos asmenims skiriamos už ypatingus nuopelnus, pasiekimus arba Įstatyme nustatytą specialų statusą. Kitaip nei socialinio draudimo pensijos, jos nesiejamos su socialinio draudimo ar kitų įmokų mokėjimu ir gali būti mokamos kartu su socialinio draudimo pensijomis. Valstybinės pensijos – papildomos asmenų socialinės garantijos, finansuojamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „valstybinės pensijos savo prigimtimi ir pobūdžiu skiriasi nuo valstybinių socialinio draudimo pensijų: jos yra skiriamos asmenims už atliktą tarnybą ar nuopelnus Lietuvos valstybei, taip pat kaip kompensacija įstatyme nurodytiems nukentėjusiesiems asmenims ir mokamos iš valstybės biudžeto“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. birželio

3 d. nutarimas Nr. KT100-N6/2020). Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bendrasis principas, pagal kurį asmeniui, turinčiam teisę gauti kelias valstybines pensijas, jo pasirinkimu mokama tik viena iš jų; šis principas taikomas visų rūšių valstybinėms pensijoms, t. y. pirmojo ir antrojo laipsnio, nukentėjusiųjų asmenų, pareigūnų ir karių, teisėjų, mokslininkų, Prezidento sutuoktinio valstybinėms pensijoms, išskyrus valstybines našlių ir našlaičių pensijas, kurios gali būti mokamos kartu su viena iš valstybinių pensijų. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. KT31-N20/2015 konstatuota, kad Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies nuostatoje įtvirtintas reguliavimas, pagal kurį daugiavaikės motinos (įmotės), išauginusios 5 ar daugiau vaikų (įvaikių) ir turinčios teisę į nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją, turi pasirinkti, kuri valstybinė pensija – antrojo laipsnio ar nukentėjusiųjų asmenų – joms turi būti mokama, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 52 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui.

1.1.2. Analogiškos nuostatos dėl išmokų derinimo ir jų mokėjimo ribojimo nustatytos ir kituose iš valstybės biudžeto mokamų pensinio pobūdžio išmokų mokėjimą reglamentuojančiuose įstatymuose: Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatyme (pasirinktinai skiriama ir mokama tik viena iš šių išmokų: arba Respublikos Prezidento valstybinė renta, arba valstybinė pensija, arba pensinio pobūdžio išmoka), Lietuvos Respublikos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų ir Lietuvos laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaraciją pasirašiusių asmenų statuso įstatyme (jei signataras neatsisako gaunamos valstybinės pensijos, išskyrus socialinio draudimo pensiją, valstybinė signataro renta neskiriama), Lietuvos Respublikos sporto įstatyme (jei buvęs sportininkas gauna valstybinę pensiją, renta neskiriama).

1.2. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas grindžiamas siekiu „užtikrinti teisingesnį valstybės pripažįstamų skirtingų nuopelnų įvertinimą ir panaikinti situaciją, kai asmuo, nukentėjęs nuo okupacijų, turintis tremtinio ar nukentėjusio asmens statusą, dėl vieno valstybės pripažinto statuso turi atsisakyti kito savarankiško valstybės pripažinto nuopelno finansinės išraiškos“. Įstatymo projekto tikslas užtikrinti teisingesnį nukentėjusių nuo okupacijų asmenų nuopelnų įvertinimą nebūtų pasiektas, priešingai – siūlomas reguliavimas sukurtų nepagrįstą atskirtį tiek tarp valstybinių pensijų gavėjų grupių, tiek tarp daugiavaikių motinų (įmočių):

1.2.1. Taikant Įstatymo projektu siūlomą išimtį, būtų sukurta nepagrista nuo okupacijų nukentėjusiųjų asmenų grupių diferenciacija. Nukentėjusiųjų asmenų valstybinių pensijų gavėjai gali turėti teisę gauti mokslininkų, teisėjų, pareigūnų ir karių ar kitas valstybines pensijas, tačiau Įstatymo projektu siūloma išimtis jiems nebūtų taikoma, nors, kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas suponuoja pareigą įstatymų leidėjui nustatyti vienodą (nediferencijuotą) teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų grupių, esančių vienodoje padėtyje, atžvilgiu, kai tarp tų asmenų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas jų traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutarimas Nr. KT6-N2/2015, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. KT25-N11/2019, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. KT44-A-N6/2024).

Siūlomu reguliavimu būtų sukurtas precedentas ir lūkestis kitiems valstybinių pensijų gavėjams (pvz.: pareigūnams, kurie yra ir garbės donorai, mokslininkams, kurie eina ir teisėjų pareigas ir kt.) reikalauti, kad visi jų nuopelnai būtų atskirai finansiškai įvertinti. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad, „nustatant, kokiems asmenims skiriama ir mokama valstybinė pensija, jos skyrimo ir mokėjimo pagrindus ir sąlygas, taip pat šios pensijos dydžius, privalu paisyti konstitucinio socialinės darnos imperatyvo, teisingumo, protingumo ir proporcingumo principų <...>“. (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. KT100-N6/2020), tačiau Įstatymo projektu teikiamas pasiūlymas, vertinant jį kitų valstybinių pensijų gavėjų grupių atžvilgiu, nėra pakankamai pagrįstas pagal minėtus principus.

1.2.2. Įstatymo projektu teikiamą pasiūlymą įvertinus sistemiškai, atsižvelgus į šalpos pensijas, kurios taip pat finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų, pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymą šalpos išmokos skiriamos ir mokamos asmenims, neturintiems teisės gauti kitų išmokų, arba asmenims, kurių gaunama išmokų suma mažesnė už šalpos išmokos dydį (tokiu atveju primokamas skirtumas iki šalpos išmokos dydžio), taip pat asmenims, kurie turi teisę gauti kelias šalpos išmokas ir kuriems mokama didesnio dydžio šalpos išmoka arba pasirinktinai viena iš jų (išskyrus šalpos našlaičių pensiją, kuri gali būti mokama kartu su kita šalpos išmoka). Priešingai nei valstybinės pensijos, kurios gali būti mokamos kartu su socialinio draudimo pensijomis, šalpos išmokos dažnai būna vienintelis asmenų pragyvenimo šaltinis. Jei motinai (įmotei) išauginusiai (vaikų mirties atveju – ne mažiau kaip iki 8 metų) 5 ar daugiau vaikų (įvaikių) paskirta antrojo laipsnio valstybinė pensija, tačiau ji neturi minimalaus stažo socialinio draudimo senatvės ar negalios pensijai skirti, jai bus mokama antrojo laipsnio valstybinė pensija ir primokamas skirtumas iki šalpos senatvės ar negalios pensijos, skiriamos daugiavaikėms motinoms (įmotėms), dydžio. Taigi Įstatymo projektu siūlomu teisiniu reguliavimu būtų sukurta situacija, kai vienos motinos (įmotės), išauginusios (vaikų mirties atveju – ne mažiau kaip iki 8 metų) 5 ar daugiau vaikų (įvaikių), galėtų gauti dvi valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas pensijas (antrojo laipsnio valstybinę pensiją bei nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją) ir socialinio draudimo senatvės ar negalios pensiją, o kitos motinos (įmotės), išauginusios 5 ar daugiau vaikų (įvaikių), bet neįgijusios minimalaus stažo socialinio draudimo ar negalios pensijai skirti, gautų tik šalpos pensijos, skiriamos daugiavaikėms motinoms, dydžio pajamas.

1.3. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte teigiama, kad „pakeitimas ypač aktualus garbaus amžiaus motinoms tremtinėms, kurių gyvenimo aplinkybės apima tiek okupacinio režimo sukeltas represijas, tiek reikšmingą indėlį į šeimos ir visuomenės gerovę išauginant penkis ar daugiau vaikų“, kurios „dėl vieno valstybės pripažinto statuso turi atsisakyti kito savarankiško valstybės pripažinto nuopelno finansinės išraiškos“. Taigi, Įstatymo projektu siekiama plėsti nurodytų asmenų finansinės paramos apimtis, tačiau kompensaciniai mechanizmai asmenims, nukentėjusiems nuo tremties, neteisėto kalinimo, jau numatyti ne tik valstybinių pensijų, bet ir socialinio draudimo pensijų sistemose. Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatyta, kad reabilituotų politinių kalinių ir tremtinių kalinimo ir tremties faktinis laikas, taip pat tremtyje gimusių ar kartu su jais buvusių nepilnamečių vaikų faktinis buvimo tremtyje laikas prilyginamas pensijų socialinio draudimo stažui (toliau – stažas), jeigu šis laikas į stažą

neįskaitytas kitu pagrindu. Prilyginimas stažui sudaro galimybę šį laikotarpį įskaityti nustatant teisę į socialinio draudimo pensiją. Be to, politinės kalinės ir tremtinės, kaip ir kitos motinos, kurios iki 1994 m. gruodžio 31 d. pagimdė 5 ar daugiau vaikų ir išaugino (iki 1994 m. gruodžio 31 d. arba po šios datos) juos (vaikų mirties atveju – ne mažiau kaip iki 8 metų), turi teisę pagal Šalpos pensijų įstatymą gauti šalpos kompensacijas, kurios, jei daugiavaikės motinos neturi teisės į kitas išmokas arba gauna išmokas, nesiekiančias nustatytų dydžių, joms skiriamos ir mokamos, kai jos sukanka amžių, penkeriais metais mažesnį už Socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatytą senatvės pensijos amžių (toliau – senatvės pensijos amžius), arba yra pripažįstamos netekusiomis 60 procentų ar daugiau dalyvumo. Vadinasi, penkerių metų laikotarpiu iki senatvės pensijos amžiaus sukakties valstybė daugiavaikėms motinoms suteikia finansinę paramą, kuria pripažįstamas 5 ar daugiau vaikų išauginimo faktas, o daugiavaikėms motinoms (įmotėms) sukakus senatvės pensijos amžių, taikomos kitos socialinės apsaugos priemonės – skiriamos ir mokamos socialinio draudimo senatvės pensijos, taip pat valstybinės pensijos.

1.4. Įstatymo projektui įgyvendinti reikėtų papildomų valstybės biudžeto lėšų. Kadangi nėra tikslių duomenų apie tai, kiek asmenų turi teisę į abi valstybines pensijas, apskaičiuojant papildomą valstybės biudžeto lėšų poreikį, remtasi statistinėmis prielaidomis ir prognozėmis. Remiantis Oficialiosios statistikos portalo 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 2021 m. vyresnių kaip 65 metų moterų Lietuvoje buvo 365 114, iš jų 9701 pagimdė 5 ar daugiau vaikų. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2026 m. rugsėjo mėn. duomenimis, nukentėjusiųjų asmenų valstybines pensijas gavo 19 414 moterų (neįskaitant nukentėjusiųjų asmenų valstybinių našlių ir našlaičių pensijų gavėjų), t. y. 5,32 proc. visų moterų, kurių amžius – 65 metai ir daugiau. Darant prielaidą, kad tokia pati procentinė dalis (5,32 proc.) moterų, pagimdžiusių 5 ar daugiau vaikų (9 701), turi teisinį statusą, kuris pagal Įstatymą suteikia teisę gauti nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją, 516 moterų galėtų būti pradėtos mokėti nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos kartu su antrojo laipsnio valstybinėmis pensijomis. Prognozuojama, kad 2027 m. tiek 2 valstybinių pensijų bazių dydžio nukentėjusiųjų asmenų valstybinė pensija, tiek antrojo laipsnio valstybinė pensija sieks 153,62 euro. Dalis šių moterų šiuo metu gauna arba nukentėjusiųjų asmenų valstybinę pensiją, arba antrojo laipsnio valstybinę pensiją, todėl 2027 m. papildomas valstybės biudžeto lėšų poreikis šių rūšių pensijoms kartu mokėti būtų apie 951 tūkst. eurų. Įvertinus tai, kad teisę gauti antrojo laipsnio valstybinę pensiją turi vienas iš daugiavaikių tėvų, išauginusių (vaikų mirties atveju – ne mažiau kaip iki 8 metų) 5 ar daugiau vaikų (įvaikių) (t. y. daugiavaikė motina (įmotė) arba daugiavaikis tėvas (įtėvis)), taip pat tai, kad daugiavaikiam tėvui (įtėviui) ši valstybinė pensija skiriama tik tada, kai nėra daugiavaikės motinos (įmotės) arba ji neatitinka šios pensijos skyrimo sąlygų, manytina, kad papildomas valstybės biudžeto lėšų poreikis būtų didesnis. Seimui svarstyti pateiktame Lietuvos Respublikos 2027–2029 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projekte šios lėšos nenumatytos.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio

Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03), ir kad „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas byloje Nr. 8/96).

Valstybės biudžetas planuojamas įvertinus pagrindines valdžios sektoriaus finansams kylančias rizikas, geopolitinės padėties pokyčius ir jų poveikį Lietuvos, kitų Europos Sąjungos šalių ekonomikoms, žmonėms, saugumo padėčiai, siekiant išlaikyti visų valdžios sektoriaus biudžetų tvarumą vidutiniu ir ilguoju laikotarpiais, užtikrinti jų apsaugą nuo ekonominių svyravimų. Pagal Lietuvos Respublikos 2027–2029 metų biudžeto patvirtinimo įstatymo projektą, kuriame siūloma reglamentuoti ne tik valstybės biudžeto, bet ir kitų valdžios sektoriaus biudžetų preliminarius duomenis, grynosios išlaidos 2027–2029 metais didės sparčiau, negu nustatyta Lietuvos Respublikos Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo 3 straipsnyje nurodytoje valdžios sektoriaus fiskalinės drausmės taisyklėje ir Europos Sąjungos Tarybos Lietuvai pateiktose rekomendacijose, kuriose nustatytos grynųjų išlaidų augimo ribos. Be to, Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas turi būti vertinamas, atsižvelgiant į visos pensijų sistemos finansinį tvarumą ir į valstybės jau prisiimtus finansinius įsipareigojimus, įskaitant įsipareigojimus dėl socialinio draudimo pensijų indeksavimo bei įsipareigojimą spartinti senatvės pensijų didinimą, numatytą Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2026 m. liepos 14 d. nutarimu Nr. XV-1157 „Dėl Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – Dvidešimt pirmosios Vyriausybės programa), 150 punkte. Dėl šių priežasčių, siekiant suvaldyti 2027 ir vėlesnių metų biudžeto deficitą, grynųjų išlaidų ir valstybės skolos augimą, užtikrinti valdžios sektoriaus finansų tvarumą, galimybės 2027–2029 metais skirti papildomų valstybės biudžeto lėšų Įstatymo projektui įgyvendinti, nemažinant kitų būtinųjų valstybės išlaidų, yra labai ribotos.

2. Atkreipti Seimo dėmesį į tai, kad, atsižvelgdama į Dvidešimt pirmosios Vyriausybės programos 153 punkte įtvirtintą siekį tobulinti ir optimizuoti valstybinių pensijų sistemą ir spartinti jų indeksavimą, Vyriausybė pradėjo vykdyti Dvidešimt pirmosios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Vyriausybės 2026 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 675 „Dėl Dvidešimt pirmosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 4.1 papunktyje nustatytą veiksmą – „siekiant tobulinti ir optimizuoti pensinio pobūdžio išmokų iš valstybės biudžeto sistemą ir spartinti valstybinių pensijų indeksavimą, įvertinti esamą tvarką, apimamas grupes, sistemos ekonominį skaidrumą bei tvarumą ir parengti ir priimti šias išmokas reglamentuojančių teisės aktų sisteminius pakeitimus“. Valstybines pensijas ir kitas iš valstybės biudžeto mokamas pensinio pobūdžio išmokas reglamentuojančių teisės aktų sisteminių pakeitimų projektus numatoma parengti ir Seimui pateikti iki 2028 m. II ketvirčio.

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras